

اولین همایش ملی فناوری در مهندسی کاربردی باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی (NCTAE2016)
واحد تهران غرب، 21 بهمن ماه 1395

قنات، مسیر همیشه سبز و راهنمای اکولوژیکی و اکوتوریستی روستا مصر

سعیده فیروزبخت¹، ژاله صابرنژاد^{2*}

1- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب،

Email: saeede_firoozbakht@yahoo.com

2- استادیار و عضو هیئت علمی دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب،

Email: jsabernejad@yahoo.com

چکیده

در وضعیت کنونی بحران ملی آب، هدف از این پروژه ایجاد آگاهی نسبت به نظام کهن قنات در ایران به عنوان یک منبع آب پایدار و تجدیدپذیر است. این زیرساخت باستانی که در طول چندین هزاره کشور ما را شکل داده و تنها برای چندین دهه متروکه شده است. این طرح با تمرکز بر احیای تنها قنات روستا مصر، پیاده‌راهی سبز به طول هفت کیلومتر، از مادر چاه تا مظهر قنات را پیشنهاد می‌کند. این پیاده‌راه پژوهشی از مسیر آب‌های نهان در زیرزمین می‌باشد که با ایجاد شبکه‌ای از جوب‌های روباز در مسیر روستا مصر در سطح زمین جریان می‌یابد. عناصر کالبدی معماری ایرانی در روستا مصر و عناصر طبیعی توریست‌پذیر در مسیر قنات سکنس‌هایی متوالی را حکایت می‌کند و بازدیدکننده را از میان منابع طبیعی در دل کویر عبور می‌دهد. قنات با مرکز تاریخی یک مجموعه پیوند دارد، مجموعه‌ای که فرصت‌هایی را برای یک شیوه متفاوت زندگی عرضه می‌کند. به همین دلیل در این پژوهش با بازشناسی پدیده قنات از منظر سازمان‌ها بر اهمیت بالای این پدیده در خلق و بقای، جوامع تأکید شده است. هدف از این پژوهش باز زنده سازی سازمان قنات، به عنوانی اصلی‌ترین سازمان حیات در مناطق کویری که به موجب آن سبب ارتباط منطقی این سازمان طبیعی با سازمان زیستی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی و ایجاد هماهنگی و تنظیم‌کنندگی زیست‌گاه بشر می‌شود. احیای قنات به طور هم‌زمان یک راهبرد است، نه فقط به دلیل حفظ آب و سبز کردن بلکه به عنوان یک ابزار حیات برای طراحی یک روایت فضایی جدید.

اولین همایش ملی فناوری در مهندسی کاربردی باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی (NCTAE2016)
واحد تهران غرب، 21 بهمن ماه 1395

واژه‌های کلیدی: قنات، توریست، اکوتوریست، اکولوژیک، روستا مصر.

مقدمه

امروزه پدیده گردشگری و اکوتوریسم، به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته است که سرمایه‌گذاری زیادی را به این بخش اختصاص دهند (Tremblay, 2006, 34). در دهه‌های اخیر صنعت توریسم اهمیت بسزایی یافته و از جایگاهی ویژه در دنیا برخوردار شده است. این صنعت علاوه بر درآمد و اشتغال زایی و ارتقا سطح فرهنگی به مثابه پلی قلمداد می‌گردد. گردشگری به وسیله فعالیت‌هایی چون، ذخیره آب و حفظ محیط زیست در حال پیشرفت است که نه تنها یک رابطه متقابل میان کاربردهای متفاوت منابع روستایی برقرار می‌کند، بلکه یک وابستگی متقابل را هم بین آنها نشان می‌دهد. آب در گذر تاریخ همیشه و همه‌جا یکسان بدست نیامده است. در این میان بسیاری از شهرهای کویری ایران موجودیت و مدنیت خود را در طول تاریخ، مدیون سازه‌ای به ظاهر ساده، اما بسیار ارزشمند و کاملاً بومی هستند. آن سازه چیزی نیست جز قنات. این سازه تاریخی که تمدن کاریزی و فرهنگ مردم این سرزمین است، تنها برای چندین دهه متروک شده است. حال باید به این سوال پاسخ داد چگونه می‌توان این فرهنگ از یاد رفته را دوباره حیات بخشید و این سازه فراموش‌شدنی چگونه می‌تواند پس از رشد لجام گسیخته شهرها؛ به عنوان ابزاری معماری، فضا را تعریف کند؟ و حیات را به روستاها و شهرهای بزرگ که روزی زندگی و حیات آن‌ها وابسته به این سازه قدیمی بود، برگرداند. روستای مصر به دلیل موقعیت جغرافیایی و ابعاد کوچک خود، در یک بستر طبیعی واقع شده است. بستری بسیار بکر همراه با منابع طبیعی منحصر بفرد، اختلاف درجه حرارت و بارندگی، و وجود مراکز گردشگری طبیعی با ویژگی‌های خاص، که در حوزه صنعت توریسم توجه را بیش از هر شاخه دیگری از این صنعت مهم، به اکوتوریسم جلب می‌کند. برای نیل به این مسئله که هدف این مقاله می‌باشد: در راستای حیات بخشیدن به روستا مصر لازم است ابتدا، مسئله آب که یک مؤلفه بزرگ و حیاتی محسوب می‌شود، و دارای توان بالقوه زیادی است به خدمت گرفت و این بی‌شک در عملی کردن زیرساخت‌های پایدار؛ از آن جمله، در معماری قنات می‌باشد، در این صورت شناخت پیشینه و توان بالقوه قنات‌ها، در نجات و توسعه تمدن بشری به خصوص در صنعت توریست سهم بسزائی خواهد داشت؛ تا بتوان در توسعه آنها ضعف‌ها را کاهش داد و بر قدرت افزود.

1. تاریخچه گردشگری در ایران و جهان

وضعیت جهانگردی در کشورها نشان از رونق اقتصادی آن کشور است. توریسم در صنعت جهانی در سال‌های اخیر رشد سریعی داشته است. با شروع قرن بیست و یکم صنعت گردشگری به یکی از پر درآمدترین صنایع دنیا تبدیل شده، رقابت فشرده‌ای در